

KRONIKA

ważniejszych wydarzeń w regionie sadewieńskim od czasów najdawniejszych do roku 1970 w układzie chronologicznym.

- Przed r.1425 - Pierwsze wzmianki o powstaniu wsi Rażn y.
- 1429 - lub wcześniej - powstanie wsi M e r z y c z y n .
- 1504 - wzmianki o istnieniu wsi W i l c z e g ą b y .
- 1514 - pierwsze wzmianki o istnieniu wsi S a d e w n e .
- 1518 - powstanie wsi M r e z o w a - W o l a .
- 1511 - założenie parafii w P r e s t y n i .
- 1434 - książę mazowiecki Bolesław IV wyraża zgodę, na przekazanie dóbr rażeńskich kapituł kościoła kolegiackiego św. Jana w Warszawie przez ich właściciela wojewodę Piotra Pylikowica.
- 1479 - książę mazowiecki Bolesław V uwalnia dobra rażeńskie od podatków i innych opłat na rzecz skarbu książęcego - w zamian za sedły kanoników kapituły za dusze swej matki Anny i brata Stanisława oraz za zbawienie dusz własnej i swoich spadkobierców.
- 1488 - założenie parafii w Lechowie, którą przeniesiono wkrótce do Kamiennej zwanej też Kamienolasem.
- 1518 - założenie parafii w sąsiednim Steczku.
- 1524 - założenie parafii w S a d e w n e m .
- 1530 - powstaje wieś Orzełek.
- 1532 - powstanie wsi Zieleniec.
- 1532 - powstanie wsi Sekółka.
- 1540 - powstanie wsi Bródkna.
- 1570 - powstanie wsi Grabiny zwanej początkowo od jej założyciela wójta Debresza /gdańszczanina/, Debreszewem a potem także Niemców Wolą.
- 1572 i 1573 - katastrofalna epidemia "morowego powietrza" na całym Mazowszu a także w regionie sadewieńskim.
- 1580 - pierwsza wzmianka o założeniu szkoły parafialnej w Sadownem.
- 1651 - klęska nieureduzaju spowodowana ulewnymi deszczami i powodzią.
- 1652 - 1654 - panowanie epidemii "morowego powietrza".
- 1657 - 1663 - ponowny wybuch i trwanie epidemii zarazy.
- 1655 - 1657 - najazd szwedzki na Polskę i Mazowsze.
- 1677 - 1678 - wybuch epidemii zarazy.
- 1657 - Szwedzi splądrowali Prestyń zabijając księdza M. Rybińskiego.
- 1684 - pierwsza wzmianka o powstaniu Krupińskiego.
- 1726 - pierwsza wzmianka o powstaniu wsi Bejewe.
- 1743 - pierwsza wzmianka o powstaniu wsi Ocięte.

- 1756 - powstanie wsi Szynkarzyzna /pocz.nazwa Spkarzewiezna/
- 1758 - pierwsze wzmianki o powstaniu Kuźnicy, dzisiejszej części Sadownego.
- 1757 - pojawienie się Żydów w regionie sadowieńskim.
- 1795-1809 - region sadowieński po rządami Austriaków.
- 1748 - budowa ~~XXI~~ II kościoła drewnianego w Sadownem.
- 1809 - 1812 - region sadowieński pod rządami Księstwa Warszawskiego.
- 1813 - 1814 - region sadowieński pod tymczas.zarządem rosyjskim.
- od 1815 -region sadowieński pod rządami Królestwa Polskiego.
- 1827 - włączenie Pruskiej Kępy do Sadownego.
- 1829 i później -kolonizacja Niemców sprowadzonych przez Zamejskiego.
- 1830 - powstaje wieś Sójkówka.
- 10-13.II.1831 - przeprawa części armii Dybicza przez Bug w okolicy Broku i Merzyczyna, w kierunku na Węgrów.
- 1836 - powstają wsie Zarzетка i Podberze, jeszcze później Zalesie.
- 1839 - administracja dóbr Zamejskiego wydziela 3 morgi gruntu dla wyposażenia szkoły w Sadownem.
- 1843 - likwidacja cmentarza grzebalnego przy kościele.
- 1823 - wójt A.Szczurewski przeneś z Sójkówka do Sadownego budynek gminny, który przetrwał do roku 1965.
- 1865-6-7 - powstanie Sądu Pokoju w Sadownem.
- 3.VI.1863 - bitwa powstańców pod Nagoszewem.
- 3.III.1867 -wystawienie pomników carowi Aleksandrowi II za uwłaszczenie chłopów w Sójkówku i Sadownem.
- 1869 - powstanie szkoły w Grabinach.
- 1877 - likwidacja gminy w Płatkownicy.
- 1884 -powstanie szkoły w Wilczogąb.
- 1891 - budowa szosy Ostrów Maz - Mińsk Maz.
- 1905 - bunt mieszkańców gminy Sadowne z żądaniem wprowadzenia języka polskiego w gminie i w szkołach pod przewodem Antoniego Wycecha, Adama Zyśka i innych.
- 1906 - powstanie w Sadownem Spółdzielni Spożywców.
- 1906 -rozebranie ~~ix~~ II kościoła drewnianego w Sadownem.
- 1906-1909 - budowa nowego kościoła w Sadownem.
- 1888 - katastrofalny wylew Buga, wyrwanie dołów na dredze do Broku.
- 1910 - konsekracja kościoła w Sadownem.
- 1915 marzec - wysiedlenie kolonistów niem.do Rosji.Powrót 1918.
- 1915 - cofająca się armia rosyjska dokonuje wielu zniszczeń w regionie sadowieńskim /spalenie części Wilczogąb,Zalesia i pojedynczych domów w Sadolesiu, Sadownem i Płatkownicy oraz zniszczenie budynku stacyjnego i mostów na Bugu i szosie do Broku.

- 1916 - powstanie placówki POW - komendant Władysław Wycech.
- 1918 listopad - Polacy rozbrajają Niemców na terenie gminy Sadowne.
- 1919 - Powstanie Ochotniczej Straży Pożarnej w Sadownem.
- 1919 - 1922 - Cz. Wycech pracuje jako nauczyciel w szkole w Wilczogóbach.
- 1920 - Powstanie i upadek Komitetu Rewolucyjnego w Sadownem.
- 1921 - Pierwszy powszechny spis ludności.
- 1921 - 1923 - odbudowa mostów na Bugu i na szosie do Broku.
- 1921 - 1922 - Cz. Wycech redaktorem czasopisma "Praca" z siedzibą redakcji w Wilczogóbach.
- 1925 - OSP Sadowne otrzymuje pierwszy swój sztandar.
- 1923 - Odbudowa stacji kolejowej i przemianowanie jej na SADOWNE zamiast dotychczasowej Zieloniec.
- 1929-1939 - ciężki kryzys gospodarczy. Ciężkie położenie rolnictwa.
- 1931 - drugi powszechny spis ludności.
- 1932 - 1934 - budowa szkoły w Sadownem.
- 1928 - otwarcie poczty w Sadownem.
- 1933 - parcelacja dawnego folwarczku plebańskiego.
- 1934 - oddanie do użytku nowowbudowanej szkoły w Sadownem
- 193... - budowa szkoły w Grabinach.
- 1919 - pierwsze wybory do Sejmu i Senatu.
- 5 i 12.XI.1922 - II wybory do Sejmu i Senatu.
- 4 i 11.III.1928 - III wybory do Sejmu i Senatu.
- 16 i 23.XI.1930 - IV wybory do Sejmu i Senatu.
- 1907 - powstanie w Sadownem Kółka Rolniczego.
- 1915 - Rasjanie opuszczają Sadowne, przybywają Niemcy.
- 1907 - Chłopi wybierają Antoniego Wycecha na sędziego Sądu Pokoju w Sadownem.
- 1917 - Odsłonięcie pomnika Tadeusza Kościuszki w setną rocznicę jego śmierci. Nadanie jego imienia głównej ulicy Sadownego.
1918. - Do Sadownego przybywa kierownik szkoły Stanisław Rytel.
- 1914 - powstanie kasy oszczęd.-pożyczkowej w Sadownem.
- 1927 - powstanie Kasy Stefczyka w Sadownem.
- 1.IX.1939 - wybuch II wojny światowej.
- 34IX.1939 - bombardowanie przez Luftwaffe stacji kol. w Sadownem.
- 1936 - zgon zasłużonego dla sad. regionu działacza Ant. Wycecha.
- 11.XI.1928 - odsłonięcie na cmentarzu w Sad. płyty Nieznanego Żołnierza.
1916. - otwarcie dla dzieci Ochrenki zerg. przez Koło Pol. Macierzy Szk.
- Lipiec 1934 - katastrofa autobusu na I moście w Sadownem. Zginęło 19 osób w tym 2 Polaków i 17 Żydów przeważnie z Łodzi.

- 1933 - 1935 - budowa szosy do Steczka i Paplina.
- 1916 - powstanie w Sadownem Koła Polskiej Macierzy Szkolnej - prezes ks. S. Obłęza, wiceprezes Wł. Gadlewski, sekr. ks. Rafał Lysanowicz, skarbnik Wiktor Sobotka później przew. Szk. Rady Opiek.
- 5.IX.1939 - pojawiają się pierwsi uciekinierzy spod Różana. Opowiadają o okrucieństwach żołdaków hitlerowskich w stos. do cywilnej ludności polskiej. Rozpoczyna się panika.
- 6.IX.1939 - na apel płk. Umiastowski mężczyźni opuszczają Sadowne i udają się na ~~wschód~~ wachód.
- 8.IX.1939 - przeprawa wojsk hitlerowskich przez Bug.
- 9.IX.1939 - masakra Polaków w Grabinach.
- 9.-10.IX.1939 - spalanie Sadownego przez żołdaków hitlerowskich.
- 10.IX.1939 - Niemcy opanowują Sadowne i region sadewieński.
- ~~12.-14.IX.1939~~ 12.-14.IX.1939 - masowy pogrzeb poległych w walce z najeżdżącą żołnierzami polskimi na cmentarzu w Sadownem.
- 25.IX.1939 - akcja terrotyczna hitlerowców w stos. do ludności cywilnej. Aresztowanie mężczyzn i pędzenie ich do punktu zbierczego w koczarach 18 PAL w Kemerowie k/Ostrowi Maz.
- XII.1939 - koloniści niemieccy z Płatkownicy, Sadolesia, Ocipytego i Sójkówka opuszczają region sadewieński i przenoszą się na polecenie zabiercy do Reichu.
- 1.V.1940 - Okupant zezwala na otwarcie szkoły dla polskich dzieci w Sadowlesiu, po zlikwidowanej szkole mniejszościowej niem.
- II, III, IV, V - 1941 - okupant przy pomocy spędzonych robotników polskich buduje z kostki betonowej szosę z os. Sadowne do stacji Sadowne. Na st. kol. buduje rampy i magazyny dla celów wojsk.
- 1941 - okupant rekwiruje 4 zabiera, wywożąc w nieznanym kierunku 4 dzwony z kościoła, w tym jeden zabytkowy z roku 1745.
- 1942 - ~~administracja~~ administracja parafii Sadowne zakupuje z zarządu Liegenschaftu dom peniemiński w Płatkownicy i zestawia go od strony pld.-wch. kościoła dla potrzeb mieszkalnych personelu kościelnego /1943 wykończono, 1968 obmurowano białą cegłą/.
- 1941 - założenie getta żydewskiego w Steczku.
- 1942-jesień - likwidacja getta w Steczku.
- 1942 grudzień - masakra Żydów kryjących się w bunkrach ziemnych w pobliskim lesie zwanym Jęglem. /zabito ponad 100 osób/.
- 12.I.1943 - do Sadownego zjeżdża ekspedycja karna Schutzpolizei z Ławicza k/Mińska Maz. w celu "oczyszczenia" terenów sadewieńskich z Żydów "polnische banditen". Pobył ok. 8 tyg.
- 13.I.1943 - wymordowanie rodziny Lubkiewiczów za sprzedanie Żydom chleba.

- styczeń, luty 1943 - krwawa pacyfikacja regionu sadowieńskiego przez rozwścieczonych zbirów hitlerowskich. Według przewidywanych obliczeń ginie ponad 300 osób w tym w większości Żydów. Grzebane ich w pobliżu szkoły i na pagórku przy drodze do Orzełka.
- luty 1943 - walka patrolu partyzantki radzieckiej z Niemcami w Wilczogębach - ginie 4 partyzantów i 3 Niemców. Żandarmi mordują rodzinę Jana Gałązki.
- 3.III.1943 - Masakra Polaków w szkole w Grabinach.
- 2.VIII.1943 - Bunt i ucieczka więźniów żydowskich w Treblince.
- I, II, III, IV, V, VI, VII -1942 - groźna dla środowiska epidemia tyfusu plamistego. Szkoła sadowieńska zamieniona na szpital zakaźny. Umiera ok. 1000 osób.
- wiosna 1944 - zrzut broni w Wilczogębach.
- 8.V.1943 - najazd na Sadowne Żandarmów z Ostrowi Maz. Bohaterska śmierć żołnierzy AK Stanisława Belchajmera, Edwarda Krupy, Stanisława Kłuska, Zygmunta Wrezowskiego i innych.
- 31.V.1944 - najazd żandarmów na Wilczogęby, masakra członków AK i BOH w remizie strażackiej.
- czerwiec 1944 - likwidacja żandarmów ostrowskich, przez żołnierzy podziemia na szesie między Ostrowią Maz. a Wyszkiem.
- 22.VIII.1944 - W y z w e l e n i e S a d o w n e g o .
- 23.VIII.1944 - Białe czerwony sztandar załapał na budynku gminy.
- sierpień 1944 - pożar remizy strażackiej, domu dawnego Sądu i innych budynków w Sadownem.
- 28.XII.1944 - delegacja w składzie: Jan Kić, Wincenty Sapielak, Ludwik Karczmarczyk i Edward Sówka udaje się jako reprezentacja pow. węgrowskiego na Kongres Chłopski do Lublina podczas utworzenia Rządu Jedności Narodu.
- 29.XII.1944 - walne zebranie mieszkańców Sadownego, na którym wznawia się działalność Ochotniczej Straży Pożarnej.
- sierpień -1945 -delegacja środowiskowa udaje się do Ministra Oświaty Cz. Wycecha z prośbą o otwarcie w Sadownem gimnazjum.
- sierpień 1945 - Minister Oświaty Czesław Wycech podpisuje dekret o otwarciu Gimnazjum w Sadownem.
- 1.X.1945 - otwarcie Gimnazjum w Sadownem.
- 12.VI, 1946 - zamordowanie zasłużonego działacza ziemi sadowieńskiej Jana KICIA.
- 1945-1947.- rozdział, parcelacja 271 gospodarstw polenimieckich.
- 1948-1950 - budowa Damy Strażaka w Sadownem.

- 1946 - założenie Gminnej Spółdzielni "Samopomoc Chłopska".
marzec 1948 - Gimnazjum sprowadza baraki na lokalizację internatu.
1957-1960 - budowa budynku dla potrzeb Gromadzkiej Rady Narodowej.
1961 - przeniesienie GRN do nowej siedziby.
22.XI.1957 - uruchamianie pierwszego w Sadownem telewizora w szkole.
~~XXXXXX~~ 1954 -1957 - rozbudowa budynku szkolnego w Sadownem.
7.IX.1957 - oddanie do użytku rozbudowanej szkoły w Sadownem.
20.VIII.1958 - zabłysła po raz pierwszy światła elektryczne w Sadownem i innych wsiach.
19.IX.1959 - oddanie do użytku przyszłelnego stadionu sportowego.
4.XII.1954 - oddanie do użytku własnej elektrowni szkolne w Sad.
1949 - 1951 - likwidacja analfabetyzmu na terenie gminy Sadowne.
1955 - Ośrodek Zdrowia otrzymuje aparaturę Rentgena.
1955 - przebudowa szkoły w Grabinach.
1956-1958 - budowa mostów betonowych na szesie do Breku.
jesień 1958 - oddanie do użytku publicznego 3 mostów betonowych na szesie z Sadownego do Breku. Poprzednie drewniane wybudowane w 1921-1922 i 1944.
1959 - budowa drogi żużlowej z Sadownego do Wilczogęb.
1959 - budowa szesy szafowej Sadowne-Lechów-Brek.
1958 - ułożenie płyt chodnikowych na ulicy Kościuszki w Sadownem.
1954 - powstanie Państw.Zakładu Leczeń Zwierząt w Sadownem.
1958 - oddanie do użytku budynków dla Lecznicy Zwierząt.
1950 - OSP w Sadownem zakupuje w Strudze samochód "Dodge".
1953 - powstanie Ośrodka Zdrowia w Sadownem.
2.XII.1952 - oddanie do użytku publicznego mostu na Bugu w Breku odbudowanego po zniszczeniach wojennych.
1956- budowa szkoły podstawowej w Kołodziązu.
1961 - budowa szkoły podstawowej w Szynkarzyźnie.
1962 - budowa szkoły podstawowej w Piatkownicy.
1964 - budowa szkoły podstawowej w Sekółce.
195 - budowa szkoły podstawowej w Zieleniu.
1958 wiosna - katastrofalny wylew Bugu.Akcja ratownicza z udziałem wojska i helikopterów.
1965 grudzień - oddanie do użytku Domu Nauczyciela.
2.VI.1967 - Święto Ludowe w Wilczogębach z udziałem Marszałka Sejmu PRL Cz.Wycecha i innych osobistości.Otwarcie nowo-wybudowanej szkoły podstawowej w Wilczogębach.
7.V.1966 - otwarcie nowo-wybudowanego internatu przy LO w Sadownem z udziałem Marszałka Sejmu PRL Cz.Wycecha, Ministra Oświaty W.Tułodzieckiego i innych osobistości.

- 1957 maj - Święto Ludowe w Wilczogóbach z udziałem Marszałka Sejmu PRL Cz. Wycecha i innych osobistości.
- 14.II.1965 - Zjazd wybitnych redaktorów ziemi sadewieńskiej z udziałem Marsz. Sejmu PRL Cz. Wycecha, kompozytera Belesława Szabelskiego i innych osobistości.
- 1964 - OSP w Sadownem otrzymuje typowy bójowy samochód strażacki.
- 1964 lipiec - OSP Sadowna buduje garaż dla samochodu strażackiego.
- 19.XI.1967 - Uroczystość obchodu 50-lecia działalności społeczno-politycznej Marszałka Sejmu PRL Cz. Wycecha.
- 1963 - budowa pomnika Bohaterów 1939 roku na cmentarzu w Sadownem.
- 1965 - rozebranie budynku "Starej Ominy".
- 1966 - oddanie do użytku nowo wybudowanego budynku Osredka Zdrowia.
- 12.II.1967 - Odsłonięcie pomnika pamięci Żydów i Polaków ofiar bestialstwa hitlerowskiego pomordowanych w styczniu i lutym 1943r. na pagórku obok drogi do Orzełka.
- 29.X.1968 - umiera b. dyrektor gimnazjum w Sadownem Wł. Rejkowski.
- 12.VII.1959 - obchód 40-lecia istnienia OSP w Sadownem.
- 12.VII.1959 - społeczeństwo Sadownego przekazuje swojej O S P ufundowany przez nie sztandar.
- 1968 - budowa i oddanie do użytku pawilonu Handlowego GS.
- 1967-1968 - budowa i oddanie do użytku Agromówki w Sadownem.
- ..... - powstanie Koła ZBOWiD w Sadownem.
- 1959-60 - Budowa magazynu GS.
- 1.VII.1966 - podział Szkoły 11-letniej w Sadownem na dwie odrębne: Liceum Ogólnokształcące i Szkołę Podstawową.
- ..... śmierć żołnierzy AK w walce z okupantem hitlerowskim Włodzimierza Zabekrzyckiego,..... Olaka i Eugeniusza Zadrożnego. Pogrzeb poległych nocą na cmentarzu.
- 8.VII.1968 - OSP Sadowna otrzymuje od Wojska Polskiego instrumenty dęte.
- 14.IV.1961 - miejscowa ludność oglądała w telewizorze świetlicowym Pierwszego Kosmonautę Jurija GAGARINA.

Wójtowie sadewieńscy.

- 1823 - 1855 - Antoni Szczurewski,
- 1855 - 1890 - Józef Wycech.
- Brak danych - Laska brak imienia.
- Brak danych - Bródzikowski brak imienia.
- 1902 - 1904 - Adam Zyśk.
- 1904 - 1906 - Bronieś Stanisław.
- Brak danych - Antoni Brudke.

